

INFORMAČNÍ MATERIÁL KE STŘETU ZÁJMŮ

Pro Transparency International - Česká republika zpracoval
Mgr. Vítězslav Šemora, Praha 2007

OBSAH

- I. Co je to střet zájmů a proč je třeba jej regulovat?
- II. V jakých právních předpisech je střet zájmů upraven?
- III. Komu ukládá zákon o střetu zájmů povinnosti a kdo je to veřejný funkcionář?
- IV. Jaké povinnosti ukládá zákon o střetu zájmů veřejným funkcionářům?
- V. Povinnost veřejného funkcionáře neupřednostňovat své osobní zájmy před zájmem veřejným a povinnost neohrožovat veřejný zájem
- VI. Co je to neslučitelnost funkcí a omezení některých činností veřejných funkcionářů?
- VII. Co je to oznámení o osobním zájmu?
- VIII. Povinnost veřejného funkcionáře podávat oznámení o jiných vykonávaných činnostech, oznámení o majetku nabytém v průběhu výkonu veřejné funkce a oznámení o příjmech, darech a závazcích
- IX. Co je to evidence oznámení veřejných funkcionářů a kdo ji vede?
- X. Jaká jsou práva občanů v souvislosti se střetem zájmů?
- XI. Kdo rozhoduje o porušení povinností veřejných funkcionářů a jakým způsobem?

I. CO JE TO STŘET ZÁJMŮ A PROČ JE TŘEBA JEJ REGULOVAT?

Jako střet zájmů jsou označovány situace, kdy se veřejný zájem střetává při výkonu veřejné správy se zájmy soukromými. Účelem právní úpravy střetu zájmů je proto zajistit, aby byl v situacích, kdy dochází ke střetu zájmů, upřednostňován veřejný zájem.

Každý člověk se běžně dostává do životních situací, ve kterých existuje více variant řešení a je třeba se pro některou z nich rozhodnout. Velmi často jde o situace, kdy jsou jednotlivá řešení spojena s určitými zájmy, respektive kdy je v zájmu konkrétní osoby či skupiny osob (např. rodiny, zaměstnavatele, přátel, kolegů či spolupracovníků), aby bylo vybráno to řešení, které právě jim přináší největší prospěch, výhody či užitek (majetkový či nemajetkový). Dochází tedy k určitému střetávání či konfliktu zájmů různých osob nebo skupin, přičemž tyto zájmy mohou být totožné či velmi podobné, ale také zcela protikladné a navzájem se vylučující.

Obdobné střety zájmů se nevyhýbají ani osobám, které byly zvoleny, jmenovány nebo jinak ustanoveny pro výkon veřejných funkcí a které jsou povolány k tomu, aby vykonávaly správu věcí veřejných ve veřejném zájmu. Jde o tzv. veřejné funkcionáře, typicky o poslance, senátory, ministry, vedoucí ústředních správních úřadů a další osoby podílející se na výkonu veřejné správy. Na rozdíl od ostatních občanů, kteří nejsou veřejnými funkcionáři, je střet zájmů v jejich případě spojen s povinností podporovat, hájit a upřednostňovat veřejný zájem. Jinými slovy, pokud se veřejní funkcionáři dostanou do situace, ve které se střetává veřejný zájem s jinými soukromými zájmy, jsou povinni upřednostnit tento veřejný zájem, a to přede všemi ostatními možnými soukromými zájmy, včetně zájmů vlastních.

Přestože je automatické upřednostňování veřejného zájmu před ostatními zájmy v případě veřejných funkcionářů obecně chápáno jako základní předpoklad pro to, aby mohli vykonávat veřejné funkce, ne vždy jsou veřejní funkcionáři s touto zásadou srozuměni. Z tohoto důvodu musí existovat právní úprava, která umožňuje kontrolu činností veřejných funkcionářů ze strany veřejnosti a sdělovacích prostředků. Tato právní úprava musí obsahovat mechanismy, jež zabrání tomu, aby byly v případě střetu veřejného zájmu se zájmy soukromými upřednostňovány soukromé zájmy či přímo osobní zájmy jednotlivých veřejných funkcionářů.

II. V JAKÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPÍSECH JE STŘET ZÁJMŮ UPRAVEN?

Střet zájmů je upraven převážně v zákoně č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů a ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 578/2006 Sb., kterou se stanoví struktura a formát formuláře pro podávání oznámení podle zákona o střetu zájmů.

Problematika střetu zájmů je z velké části upravena zákonem č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů a v prováděcím předpisu k tomuto zákonu, kterým je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 578/2006 Sb., kterou se stanoví struktura a formát formuláře pro podávání oznámení podle zákona o střetu zájmů. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2007 a zrušil zákon č. 238/1992 Sb., o některých opatřeních souvisejících s ochranou veřejného zájmu a neslučitelnosti některých funkcí (zákon o střetu zájmů), ve znění pozdějších předpisů, který byl účinný v období od 7. června 1992 do 31. prosince 2006.

Některé aspekty střetu zájmů jsou nezávisle na zákonu o střetu zájmů upraveny rovněž v dalších právních předpisech, např. v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů a zákoně č. 131/2006 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů a dalšími právními normami.

III. KOMU UKLÁDÁ ZÁKON O STŘETU ZÁJMŮ POVINNOSTI A KDO JE TO VEŘEJNÝ FUNKCIONÁŘ?

Zákon o střetu zájmů ukládá povinnosti tzv. veřejným funkcionářům.

Veřejnými funkcionáři jsou fyzické osoby povolané k výkonu veřejné správy, např. poslanci, senátoři, ministři, vedoucí státních úřadů, vysoce postavení úředníci státní správy a samosprávy, soudci, státní zástupci, zastupitelé obcí a krajů dlouhodobě uvolnění pro výkon své činnosti, členové rad obcí a krajů, starostové, hejtmani apod.

Klíčovým bodem pro zajištění ochrany veřejného zájmu v situacích, kdy dochází k jeho střetu se zájmem soukromým, je vymezení okruhu osob, které jsou povinny dle zákona o střetu zájmů postupovat a plnit v něm stanovené povinnosti. Zákon o střetu zájmů v této souvislosti hovoří o tzv. veřejných funkcionářích, což jsou fyzické osoby, které byly zvoleny, jmenovány nebo jinak ustanoveny do veřejných funkcí, v rámci kterých se podílejí na výkonu veřejné správy.

Veřejnými funkcionáři podle zákona o střetu zájmů jsou (§ 2):

- poslanci a senátoři Parlamentu České republiky;
- členové vlády (ministři), vedoucí ostatních ústředních orgánů státní správy a další vedoucí fyzické osoby v zákoně o střetu zájmů výslovně vyjmenované;
- soudci a státní zástupci;
- zastupitelé obcí, měst, statutárních měst a hlavního města Prahy, kteří jsou dlouhodobě uvolnění pro výkon své funkce;
- starostové, primátoři, členové rady obce, města, statutárního města, kraje a hlavního města Prahy;
- členové statutárních, řídicích, kontrolních a dozorčích orgánů právnických osob vzniklých ze zákona a vedoucí zaměstnanci těchto osob;
- vedoucí státní zaměstnanci;
- vedoucí zaměstnanci obcí, krajů a hlavního města Prahy a
- policisté za předpokladu naplnění podmínek stanovených zákonem o střetu zájmů.

IV. JAKÉ POVINNOSTI UKLÁDÁ ZÁKON O STŘETU ZÁJMŮ VEŘEJNÝM FUNKCIONÁŘŮM?

Zákon o střetu zájmů ukládá veřejným funkcionářům řadu povinností, na jejichž základě jsou buď povinni chovat se určitým způsobem nebo je jim naopak určité chování výslovně zakázáno. Porušení zákonem stanovených povinností veřejných funkcionářů je kontrolováno a postihováno.

K zabezpečení ochrany veřejného zájmu a řádného výkonu veřejné správy stanoví zákon o střetu zájmů veřejným funkcionářům řadu povinností, a to jak ve smyslu zákazů určitého chování, tak příkazů chovat se zákonem stanoveným způsobem. Dodržování povinností veřejných funkcionářů je kontrolováno a v případě jejich porušení může být veřejnému funkcionáři uložena poměrně vysoká pokuta (blíže viz část XI). Na veřejné funkcionáře se tak vztahuje zejména:

- povinnost upřednostňovat veřejný zájem před zájmy osobními (§ 3);
- zákaz ohrozit veřejný zájem (§ 3);
- zákaz vykonávat neslučitelné funkce (§ 5);
- zákaz vykonávat neslučitelné činnosti (§ 4, § 5, § 6);
- povinnost podávat oznámení o osobním zájmu (§ 8);
- povinnost podávat oznámení o vykonávaných činnostech (§ 9);
- povinnost podávat oznámení o majetku nabytém v průběhu výkonu funkce (§ 10) a
- povinnost podávat oznámení o příjmech, darech a závazcích (§ 11).

V. POVINNOST VEŘEJNÉHO FUNKCIONÁŘE NEUPŘEDNOSTŇOVAT SVÉ OSOBNÍ ZÁJMY PŘED ZÁJMEM VEŘEJNÝM A POVINNOST NEOHROŽOVAT VEŘEJNÝ ZÁJEM

Veřejný funkcionář nesmí upřednostňovat své osobní zájmy před zájmy veřejnými a nesmí ohrožovat veřejný zájem. Veřejnému funkcionáři je v této souvislosti zakázáno zejména využívání výkonu veřejné funkce k získávání osobního či jiného prospěchu, je mu zapovězeno odvolávání se na svoji veřejnou funkci při zařizování soukromých věcí a nesmí rovněž poskytovat své jméno nebo obrazový, zvukový či jiný záznam za úplatu k reklamním účelům.

Dostane-li se veřejný funkcionář do situace, ve které dochází ke střetu jeho osobního zájmu se zájmem veřejným, nesmí upřednostňovat svůj osobní zájem (§ 3). Osobním zájmem veřejného funkcionáře se přitom rozumí cokoliv, co mu může přinést majetkový či nemajetkový (jiná výhoda nemajetkové či nepeněžní povahy) prospěch nebo co může naopak zabránit tomu, aby mu vznikla majetková nebo nemajetková újma.

Zákon o střetu zájmů dále výslovně zakazuje, aby veřejný funkcionář ohrozil veřejný zájem (§ 3). Veřejnému funkcionáři je za tímto účelem výslovně zakázáno využít svého postavení, pravomoci nebo informací, které získal při výkonu veřejné funkce, k získání majetkového či nemajetkového prospěchu pro sebe nebo jinou osobu (tedy nejen pro členy své rodiny a osoby blízké, ale též další osoby, např. přátele, obchodní kontakty apod.).

Veřejný funkcionář se také nesmí odvolávat na svoji veřejnou funkci při zařizování svých soukromých záležitostí, např. v souvislosti se svým zaměstnáním či podnikatelskou činností. Nad rámec výše uvedeného je veřejnému funkcionáři zakázáno též poskytovat své jméno, příjmení, své vyobrazení nebo svůj zvukový záznam k reklamním účelům, a to za předpokladu, že by měl za to protihodnotou obdržet úplatu či jakoukoliv jinou výhodu.

VI. CO JE TO NESLUČITELNOST FUNKCÍ A OMEZENÍ NĚKTERÝCH ČINNOSTÍ VEŘEJNÝCH FUNKCIONÁŘŮ?

Neslučitelností funkcí se rozumí situace, kdy je veřejnému funkcionáři zákonem výslovně zakázáno, aby působil současně ve více veřejných funkcích. Zákon o střetu zájmů stanoví neslučitelnost některých funkcí pro poslance a senátory. Omezením činností veřejných funkcionářů se rozumí situace, kdy je výkon některých činností veřejným funkcionářům přímo zakázán nebo je pro ně ve srovnání s ostatními lidmi, kteří nevykonávají veřejné funkce, podstatně omezen.

Jako neslučitelnost funkcí je označována situace, kdy je pravděpodobnost střetu zájmů natolik vysoká, že je veřejnému funkcionáři výslovně zakázáno, aby současně působil v určitých veřejných funkcích. Poslancům a senátorům, tedy představitelům zákonodárního sboru, zákon o střetu zájmů výslovně zakazuje, aby současně, vedle výkonu své poslancecké nebo senátorské funkce, působili ve státní správě (ve služebním či pracovněprávním vztahu k České republice, na státním zastupitelství, v bezpečnostních sborech – policii, armádě) a na všech úrovních soudů (§ 5).

Omezením některých činností veřejných funkcionářů se rozumí situace, kdy zákon o střetu zájmů výslovně omezuje nebo přímo zakazuje veřejným funkcionářům výkon některých činností. Zákon o střetu zájmů v tomto případě ukládá např.:

- ministrům, vedoucím ústředních správních úřadů a některým dalším veřejným funkcionářům zákaz podnikat nebo provozovat samostatnou výdělečnou činnost, působit v řídicích, kontrolních či dozorčích pozicích podnikajících právnických osob (zejména akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti) a být v pracovněprávním či obdobném vztahu odlišném od vztahu, ve kterém vykonávají svoji veřejnou funkci (§ 4);
- poslancům a senátorům zákaz pobírat odměnu za zastupování státu v podnikajících právnických osobách, ve kterých má stát svůj podíl (§ 5);
- dlouhodobě uvolněným zastupitelům obcí, krajů a hlavního města Prahy zákaz pobírat odměnu za zastupování příslušné obce, kraje či hlavního města Prahy v jimi vlastněných podnikajících právnických osobách (§ 5);
- převážně většině veřejných funkcionářů zákaz působit po dobu 1 roku od zániku výkonu veřejné funkce jakýmkoliv způsobem v podnikající právnické osobě, které byla za přispění dotčeného veřejného funkcionáře přidělena nadlimitní veřejná zakázka (zakázka o velmi vysoké ceně převyšující několik milionů Kč) (§ 6).

VII. CO JE TO OZNÁMENÍ O OSOBNÍM ZÁJMU?

Všichni veřejní funkcionáři, kteří se hodlají aktivně účastnit jednání kolektivního orgánu, zejména vystupovat v rozpravě a hlasovat, jsou povinni oznámit ostatním svůj poměr k projednávané věci. Poměrem k věci se rozumí zájem veřejného funkcionáře na výsledku projednání věci, tedy zájem na tom, aby mu tento výsledek přinesl osobní či jinou výhodu nebo naopak zabránil vzniku osobní či jiné újmy.

Každý veřejný funkcionář, který hodlá vystoupit v rozpravě (přednést svůj příspěvek), předložit návrh nebo je oprávněn hlasovat v rámci jednání ústavního orgánu (např. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Senát Parlamentu České republiky), státního orgánu nebo orgánu územního samosprávného celku (např. zastupitelstvo obce, rada obce, zastupitelstvo kraje, rada kraje, zastupitelstvo hlavního města Prahy, rada hlavního města Prahy apod.), je povinen oznámit svůj poměr (vztah) k projednávané věci (§ 8).

Cílem této povinnosti je informovat ostatní členy příslušného orgánu a případně též veřejnost o tom, že konkrétní veřejný funkcionář nemusí být při svém vystoupení, podávání návrhu nebo hlasování nezaujatý a že je tedy třeba „brát ho s určitou rezervou“. Zákon o střetu zájmů přitom výslovně nezakazuje, aby veřejný funkcionář vystoupil, podal návrh či hlasoval, a to ani v případě, kdy má na dané věci zájem. Veřejný funkcionář je však povinen neupřednostňovat své osobní zájmy před zájmem veřejným a neohrožovat veřejný zájem (viz část V). Otázka účasti na hlasování či naopak nehlasování v konkrétní situaci, na jejímž výsledku má veřejný funkcionář zájem, je ponechána zcela na jeho rozhodnutí a morálních hodnotách.

Svůj vztah k projednávané věci neoznamuje veřejný funkcionář vždy, ale jen za předpokladu, že by mu výsledek projednání věci mohl přinést jakoukoliv osobní výhodu či újmu (majetkovou i nemajetkovou), případně pokud má na věci jiný osobní zájem (např. pokud projednání věci může přinést výhodu či újmu jeho rodinným příslušníkům nebo jeho známým). Vztah k projednávané věci nemusí veřejný funkcionář oznamovat také v případě, kdy je jeho případný prospěch či zájem obecně zřejmý.

VIII. POVINNOST VEŘEJNÉHO FUNKCIONÁŘE PODÁVAT OZNÁMENÍ O JINÝCH VYKONÁVANÝCH ČINNOSTECH, OZNÁMENÍ O MAJETKU NABYTÉM V PRŮBĚHU VÝKONU VEŘEJNÉ FUNKCE A OZNÁMENÍ O PŘÍJMECH, DARECH A ZÁVAZCÍCH

Všichni veřejní funkcionáři jsou povinni každoročně, po dobu výkonu své veřejné funkce, podávat zákonem o střetu zájmů stanovená oznámení, tj. informovat o činnostech, které vykonávali nad rámec své veřejné funkce, oznamovat movitý, nemovitý a další majetek, který nabyli po dobu výkonu veřejné funkce, a informovat o svých příjmech a závazcích.

Za účelem zajištění řádného, nestranného a ve veřejném zájmu realizovaného výkonu své veřejné funkce jsou veřejní funkcionáři povinni podávat pravidelně, za každý rok výkonu své veřejné funkce, tři oznámení. Tato oznámení se podávají písemně, formou čestných prohlášení (§ 7, § 12), a veřejní funkcionáři jimi oznamují:

- jaké jiné činnosti kromě výkonu své veřejné funkce vykonávali (§ 9), včetně toho, že
 - podnikali nebo vykonávali jinou samostatnou výdělečnou činnost (např. podnikání na základě živnostenského listu, výkon advokacie, notářství atp.);
 - byli společníky nebo členy podnikající právnické osoby (např. společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti, akciové společnosti, družstva, veřejné obchodní společnosti apod.);
 - byli statutárními orgány nebo členy jiných řídicích, dozorčích či kontrolních orgánů podnikajících právnických osob (např. členy představenstva, dozorčí rady, jednatele apod.);
 - vykonávali další činnosti v pracovněprávním či obdobném vztahu nebo služebním poměru;
- jaký majetek nabyli v průběhu výkonu své veřejné funkce (§ 10), zejména
 - nabytí věcných práv k nemovitostem (např. vlastnické právo, zástavní právo, věcné břemeno apod.);
 - nabytí věcných práv k věcem movitým, pokud jejich souhrnná hodnota převýšila 500 000 Kč;
 - nabytí cenných papírů, pokud jejich nabývací cena převýšila 50 000 Kč od jediného emitenta nebo 100 000 Kč od více emitentů a
 - nabytí obchodního podílu v obchodní společnosti, pokud jeho hodnota převýšila 50 000 Kč nebo 100 000 Kč v případě nabytí více obchodních podílů;
- jaké další příjmy a dary získali v průběhu výkonu veřejné funkce a jaké jsou jejich závazky (§ 11), včetně
 - peněžitých a nepeněžitých příjmů, darů a jiných majetkových hodnot, pokud jejich výše přesáhla 100 000 Kč a
 - nesplacených finančních závazků, jejichž výše přesáhla k 31. prosinci příslušného kalendářního roku 100 000 Kč.

Účelem oznámení veřejných funkcionářů a související evidence těchto oznámení (blíže viz část IX) je poskytnout veřejnosti a sdělovacím prostředkům možnost lépe kontrolovat výkon veřejných funkcí. Z oznámení veřejných funkcionářů lze např. získat přehled o tom, s kým se veřejný funkcionář stýká a komu tedy mohou být některé postupy veřejného funkcionáře ku prospěchu, jaký majetek veřejný funkcionář v průběhu výkonu veřejné funkce nabyt, jakým způsobem a za jakou cenu, a konečně též informaci o tom, jaké další příjmy a finanční závazky veřejný funkcionář v příslušném kalendářním roce měl a co všechno tedy mohlo mít vliv na výkon jeho veřejné funkce.

Oznámení podávají veřejní funkcionáři vždy nejpozději do 30. června následujícího kalendářního roku, tj. např. oznámení za rok 2007 budou veřejní funkcionáři podávat v období od 1. ledna 2008 do 30. června 2008. Všechna oznámení se stávají součástí evidence oznámení (registru oznámení) a každý je oprávněn do nich nahlížet (blíže viz část X).

Za předpokladu, že veřejný funkcionář ukončí výkon své veřejné funkce před koncem kalendářního roku, je povinen namísto oznámení za celý rok podat oznámení za období předcházející dni ukončení výkonu veřejné funkce. Tato oznámení se podávají do 30 dnů ode dne ukončení výkonu veřejné funkce. Pokud tedy např. veřejný funkcionář působil ve veřejné funkci od 1. ledna 2007 do 30. června 2007, kdy výkon své veřejné funkce ukončil, byl povinen podat za uvedené období oznámení, a to nejpozději do 30. července 2007.

IX. CO JE TO EVIDENCE OZNÁMENÍ VEŘEJNÝCH FUNKCIONÁŘŮ A KDO JI VEDE?

Oznámení podávaná veřejnými funkcionáři jsou evidována v registrech oznámení. Tyto registry jsou vedeny tzv. evidenčními orgány. Evidenční orgány umožňují nahlížet do registrů oznámení, kontrolují a prověřují plnění povinností ze strany veřejných funkcionářů a jsou oprávněny podat návrh na zahájení soudního řízení s veřejným funkcionářem v případě, že existuje důvodné podezření, že porušil povinnosti stanovené zákonem o střetu zájmů.

Všechna oznámení o jiných vykonávaných činnostech, oznámení o majetku nabytém v průběhu výkonu veřejné funkce a oznámení o příjmech, darech a závazcích, která podali veřejní funkcionáři, jsou evidována v tzv. registrech oznámení. Tyto registry jsou vedeny průběžně, což umožňuje ověřit plnění povinností veřejných funkcionářů podávat oznámení a uvádět v nich správné a přesné údaje i zpětně za několik let.

Registry oznámení vedou tzv. evidenční orgány, které jsou zákonem o střetu zájmů stanoveny samostatně pro jednotlivé skupiny veřejných funkcionářů. Evidenčními orgány jsou:

- mandátový a imunitní výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, který vede registr pro veřejné funkcionáře z řad poslanců, členů vlády, vedoucích ostatních ústředních orgánů státní správy a dalších vedoucích fyzických osob v zákoně výslovně vyjmenovaných;
- mandátový a imunitní výbor Senátu Parlamentu České republiky, který vede registr pro veřejné funkcionáře z řad senátorů a soudců;
- jednotlivá ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy pro veřejné funkcionáře z řad jejich vedoucích státních zaměstnanců;
- ředitelé krajských úřadů pro veřejné funkcionáře z řad zastupitelů krajů dlouhodobě uvolněných pro výkon jejich funkce, členů rady kraje a vedoucích zaměstnanců krajů;
- ředitel Magistrátu hlavního města Prahy pro veřejné funkcionáře z řad zastupitelů hlavního města Prahy dlouhodobě uvolněných pro výkon jejich funkce, členů rady hlavního města Prahy a vedoucích zaměstnanců hlavního města Prahy a
- tajemník obce, města, magistrátu pro veřejné funkcionáře z řad zastupitelů obcí či měst dlouhodobě uvolněných pro výkon jejich funkce, členů rady obcí či měst a vedoucích zaměstnanců obcí či měst.

Evidenčním orgánům jsou uloženy zejména následující oprávnění a povinnosti:

- povinnost přijímat, evidovat a uchovávat oznámení veřejných funkcionářů;
- oprávnění prověřovat správnost údajů a informací obsažených v oznámeních veřejných funkcionářů;
- povinnost umožnit každému na základě podání písemné žádosti nahlédnutí do oznámení veřejných funkcionářů;
- oprávnění podat návrh na zahájení soudního řízení s veřejným funkcionářem v případě důvodného podezření na to, že porušil povinnosti dle zákona o střetu zájmů.

X. JAKÁ JSOU PRÁVA OBČANŮ V SOUVISLOSTI SE STŘETEM ZÁJMŮ?

Každá fyzická osoba je oprávněna nahlížet do registru oznámení a upozornit evidenční orgán na to, že konkrétní veřejný funkcionář neplní své povinnosti stanovené zákonem o střetu zájmů. Každý je též oprávněn podat návrh na zahájení soudního řízení s konkrétním veřejným funkcionářem v případě, kdy se důvodně domnívá, že tento veřejný funkcionář porušil povinnosti stanovené mu zákonem o střetu zájmů.

Zákon o střetu zájmů zaručuje fyzickým osobám poměrně rozsáhlá oprávnění, která jim umožňují kontrolovat plnění povinností veřejných funkcionářů stanovených zákonem o střetu zájmů. Každá fyzická osoba v této souvislosti disponuje třemi základními právy, a to:

- právem nahlížet do registru oznámení veřejných funkcionářů (§ 13);
- právem upozornit evidenční orgán na porušení povinností ze strany veřejného funkcionáře a s tím spojeným právem na odpověď evidenčního orgánu (§ 13) a
- právem podat návrh na zahájení soudního řízení pro možné porušení povinností veřejného funkcionáře u správního soudu (§ 17).

Právo nahlížet do registru oznámení veřejných funkcionářů stanoví zákon o střetu zájmů ve dvojí podobě. První možností je osobní návštěva kteréhokoliv evidenčního orgánu (tedy nikoliv jen evidenčního orgánu v místě trvalého bydliště daného občana) a nahlédnutí (na základě podání písemné žádosti) do písemné (listinné) podoby oznámení veřejných funkcionářů u něj evidovaných. Každý je oprávněn činit si z registru výpisy a opisy.

Druhou možností je požádat příslušný evidenční orgán o udělení přístupového jména a hesla, jejichž prostřednictvím by měla být zpřístupněna elektronická verze evidence vedená evidenčním orgánem, tzv. elektronický registr. Na základě dálkového přístupu, tj. prostřednictvím internetu, by měl občan získat obdobný rozsah oprávnění nahlížet do oznámení veřejných funkcionářů jako v případě nahlížení do jejich listinné podoby.

Informace zjištěné z registru oznámení jsou fyzické osoby oprávněny používat jen za účelem zjištění plnění povinností dle zákona o střetu zájmů. Jakékoliv další způsoby užití těchto informací jsou zakázány a může za ně být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč.

V případě, kdy kterákoliv fyzická osoba získá informace či podklady (např. v rámci nahlédnutí do evidence oznámení veřejných funkcionářů) nebo nabude přesvědčení o tom, že konkrétní veřejný funkcionář nesplnil kteroukoliv z povinností stanovených zákonem o střetu zájmů, je oprávněna obrátit se na evidenční orgán s upozorněním na tyto skutečnosti. Toto upozornění lze učinit rovněž elektronicky, přičemž evidenční orgán je povinen obdržena upozornění prověřit a do 30 dnů informovat jejich pisatele o tom, jak bylo s jejich sděleními

naloženo. Pokud evidenční orgán dospěje k závěru, že existuje důvodné podezření o porušení povinnosti stanovené zákonem o střetu zájmů konkrétním veřejným funkcionářem, je povinen podat návrh na zahájení soudního řízení s tímto funkcionářem. Evidenční orgán nerozhoduje o tom, zda veřejný funkcionář porušil stanovené povinnosti či nikoliv, tato pravomoc je svěřena správním soudům (blíže viz část XI).

Dospěje-li kterákoliv fyzická osoba k závěru, že veřejný funkcionář porušil povinnosti stanovené zákonem o střetu zájmů, je oprávněna obrátit se přímo, a nikoliv jen prostřednictvím upozornění evidenčního orgánu, na správní soud s návrhem na zahájení řízení o porušení zákona o střetu zájmů veřejným funkcionářem. Návrh na zahájení řízení u správního soudu je třeba podat nejpozději do 6 měsíců ode dne, kdy se fyzická osoba o porušení povinnosti veřejného funkcionáře dozvěděla, nejpozději potom do 5 let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo. Využití tohoto oprávnění je spojeno s povinností zaplatit soudní poplatek ve výši 5000 Kč, který však může být v konkrétním případě na základě žádosti prominut. Fyzická osoba, která v návrhu na zahájení řízení záměrně uvede zjevně nepravdivé informace, může být současně postížena sankcí až do výše 100 000 Kč.

XI. KDO ROZHODUJE O PORUŠENÍ POVINNOSTÍ VEŘEJNÝCH FUNKCIONÁŘŮ A JAKÝM ZPŮSOBEM?

O porušení povinností veřejných funkcionářů rozhodují správní soudy. Zjistí-li porušení povinnosti stanovené zákonem o střetu zájmů, jsou oprávněny uložit veřejnému funkcionáři v nejzávažnějších případech pokutu až do výše 500 000 Kč. Rozsudky správních soudů se rovněž uveřejňují na úředních deskách orgánů, jichž je veřejný funkcionář členem, a veřejnost se tak může poměrně snadno dozvědět, který z veřejných funkcionářů řádně neplní zákonem uložené povinnosti.

Rozhodování o porušení povinností uložených veřejným funkcionářům zákonem o střetu zájmů je svěřeno správním soudům. Soudní řízení je zahajováno na návrh, který je oprávněn podat jednak evidenční orgán a dále jakákoliv fyzická osoba, která má důvodné podezření, že konkrétní veřejný funkcionář porušil zákon o střetu zájmů (blíže viz část X). Účastníkem řízení jsou navrhovatel a veřejný funkcionář, proti němuž je soudní řízení vedeno.

Správní soud na základě svých zjištění vydává rozsudek, kterým:

- rozhodne o tom, zda veřejný funkcionář porušil zákon o střetu zájmů či nikoliv;
- může stanovit náhradní lhůtu ke splnění povinnosti veřejného funkcionáře a
- rozhodne o uložení pokuty.

S pravomocným rozsudkem správního soudu jsou seznamováni ostatní členové orgánu, jehož je veřejný funkcionář členem, a rozsudek je též zveřejněn po dobu 6 měsíců na elektronické adrese, případně úřední desce příslušného úřadu, a to včetně úřední desky elektronické. Tímto způsobem je zajištěno, že se o porušení povinností veřejným funkcionářem dozví jak ostatní veřejní funkcionáři, tak zejména veřejnost, která se nezřídkou podílí na jeho ustanovení do veřejné funkce, např. prostřednictvím voleb.

Za porušení povinností veřejného funkcionáře mohou být uloženy následující pokuty:

- až do výše 30 000 Kč za předpokladu, že veřejný funkcionář nedodržel lhůtu k podání oznámení o jiných vykonávaných činnostech, o majetku nabytém v průběhu výkonu veřejné funkce a o darech, příjmech a závazcích;
- až do výše 100 000 Kč za předpokladu, že veřejný funkcionář:
 - uvedl nepřesné, nepravdivé nebo neúplné údaje v oznámeních o jiných vykonávaných činnostech, o majetku nabytém v průběhu výkonu veřejné funkce a o darech, příjmech a závazcích;
 - odvolal se na svoji veřejnou funkci při zařizování svých soukromých záležitostí nebo
 - nepodal oznámení o osobním zájmu;
- až do výše 500 000 Kč za předpokladu, že veřejný funkcionář:
 - využil svého postavení, informací nebo pravomocí k získání prospěchu či výhody pro sebe nebo jinou osobu;
 - vykonával neslučitelné funkce nebo činnosti nebo
 - dal za úplatu či jinou výhodu k reklamním účelům svolení k uvedení svého jména, příjmení nebo svolení k uvedení svého vyobrazení ve spojení s vykonávanou funkcí.